

ורוניק ענבר
סדק

אוצרת: גלית סמל

דדק

גלית סמל

ייצוג של יחסים משמעותיים בין אם לבת מקבלים ביטוי וייזואלי המבטא מערכת דיאלקטית של יחסי-כוח הפועלים על המתח שבין הנגלה לנסתר, הנוכח והנעדר, מפגש ופרידה, חיים ומוות. בתערוכה זו מנסה ענבר לבדוק מהי עמדתה הרגשית כלפי מושג האימהות.

נקודת המבט שלה יוצאת מתוך הסתכלות בינארית: ההזדהות עם הילדה מול ההזדהות כאם. חרדות שהועברו אליה בתור ילדה ושנוצרו ממקום לא מגונן, גרמו לה ליצירת חרדות משל עצמה. הניסיון להבנה של מערכת יחסים סבוכה זו מקבל משנה תוקף כאשר האמנית עצמה נהפכה לאם. הפחד כאם להזיק ולייצר חרדות נוספות, מאפיל על יחסיה שלה עם ביתה. ייצוג האם מנקודת מבטה של הילדה נובע לרוב מנקודת משבר, כמו מחלה קשה או מות האם, והוא מטפל בשבירת הדימוי האידיאלי של האם ובמורכבותו של הדימוי. עבודות על יחסי אם ובת אינן שגורות בתולדות האמנות. היכולת ליצור אותן כרוכה בהבשלת תהליך ההיפרדות מן האם. ציורים אלה מדברים על שלב של ייצוג החרדות המאפיינות את השלב שלפני ההתנתקות הסופית מהאם.

העבודות מעלות שכבות של חוויות ילדות שקועות. הן מדברות על חיים טעונים בצל אימה של אם שתלטנית ועל משמעות האימהות. מהי אימהות נורמטיבית? לפי ויניקוט, "אם טובה דיה" היא "אם שמבצעת התאמה פעילה לצרכיו של התינוק, הפוחתת בהדרגה, בהתאם לצמיחת יכולתו של התינוק... ההצלחה בטיפול בתינוק תלויה בקיומה של מסירות...". המושג אימא נהפך לטעון ביותר. הוא איננו מפורש יותר כקונסטציה מיידית. תפקידה כאם הכול-יכולה, הביא לחיפוש נואש אחר הדרך הפנימית והמעשית ל"אימהות טובה". ספרים רבים מתארים את חוויית האימהות. האימהות מתייחסת למכלול היחסים של האם עם ילדה ברמה סוציולוגית, פיזיולוגית ורגשית. האם האימהית היא זו שתכונתיה המזוכיסטיות מתבטאות בהקרבה עצמית, אולם היא איננה מצפה לתמורה עבור מאמציה. הקושי הגדול שבאימהות יוצר את התחושה של פער עמוק בין הפנטזיה לבין החוויה הממשית.

התבנית האימהית המקובלת אינה מתייחסת לחוויה הסובייקטיבית של האם עצמה. משום כך, קיומה של האם במחשבה הפסיכואנליטית מצומצם להיותה אובייקט בעולמם של אחרים: הילד והגבר. תופעת היעדר האם נעוצה בקושי של כל בני האדם להכיר בחובם לאם. חוב זה מתאפיין בכך שאין אפשרות להחזירו ובגלל מרכזיותה וחשיבותה הבלתי נסבלת של האם, היא נדחקת עד למחיקתה. "התלות המקורית", כותב ויניקוט, "אינה זכורה, ולכן אין הכרה בחוב, מלבד הייצוג שלו, כשלב ראשון בהכרה זו, בפחד מאשה". ענבר חשה מצד אחד חוב לאימה, אולם מצד שני רוצה לברוח מהפחד שהשליטה. הילדה הקטנה הניצבת מול האם הגדולה היא למעשה דמות אימה המוקטנת. זהותה נבנית באמצעות אימה והייצוג שלה. טיבה של הזהות נמדדת על פי אופן קיום הזיכרון של האם בתוכה. אישיותה מורכבת בהכרח משילוב של גורמים מולדים וסביבתיים. עקב כך, היא סוללת את ההשפעות המודעות והלא-מודעות של האם. המפגש ביניהן מדגיש את האמביוולנטיות שביחסיהן. הרצון להיפרד מהאם השתלטנית וליצור זהות עצמאית מחד, והרצון החזק להתקרב לאם ולהתחבר אליה, מאידך.

גלית סמל
שם על בד 40x50 ס"מ
Pair, 2005
oil on canvas 40x50 cm

M, 2005
אקריליק על בד 50x40 ס"מ
M, 2005
Acrylic on canvas 50x40 cm

היחס האמביוולנטי כלפי האם הוא של קשר ודחייה, אהבה וכעס, מכיוון שהיא לא שחררה לעצמאות, אולם גם לא הגנה ממגבלות. אי היכולת לרצות את האם הביא להתערערות. הסדקים בקשר מובעים בצורת הלידה המסובכת והלא רגילה. כמו כן, למרבית הדמויות בציורים אין תווי פנים. הפנים אינן מזוהות. הדמויות הסכמטיות נהפכו לסימבוליות. לא קיים מגע פיזי בין הדמויות ואין הבעה של רגשות. האימהות ה"נורמטיבית" נסדקה. סדק ועוד סדק הביא לקריסה. מותה של האם הביא לסיום היחסים הטעונים ולהיעלמות האיום והפחד משליטתה וגם האיום מעצם מותה. הפרידה מהאם המתבטאת באופן התאיידותה של הדמות, מביאה להכרה גם את עובדת סוף הקיום האנושי. תיקון היחסים המורכבים עם האם בא לידי ביטוי ביחסיה עם ביתה. תיקון של סדקים מלווה בדאגה אימהית ויחד עם זאת גם בשחרור של דאגה מוקצנת.

הערות:

1. וינקוס, ד.נ., משחק ומציאות, תרגום: יוסי מילוא, עם עובד, תל אביב, 2001, עמ' 43.
2. הגדרתה של הלנה דויטש את מושג האימהות:
Deutsch, H., The Psychology of Woman: a Psychoanalytic Interpretation, Vol. II, Grune & Straton, New York, 1944, p. 18.
3. פלג-הקר, ע., מאימהות לאימהות, עם עובד, תל אביב, 2006.
4. Winnicott, D. W., The Family and Individual Development, Routledge, London & New York, 1993, p.164.

דימום, 2006, שמן על בד, 80x90 ס"מ
Bleeding, 2006, oil on canvas, 80x90 cm

ראש זנב, 2007, שמן על בד, 90x80 ס"מ
Head in tail, 2007, oil on canvas, 90x80 cm

יום הולדת, 2007, שמן על בד, 80x120 ס"מ
Birthday, 2007, oil on canvas, 80x120 cm

תינוק-בלון, 2007, שמן על בד, 90x80 ס"מ
Baloon-Baby, 2007, oil on canvas, 90x80 cm

לוויה, 2008, שמן על בד, 80x90 ס"מ
Funeral, 2008, oil on canvas, 80x90 cm

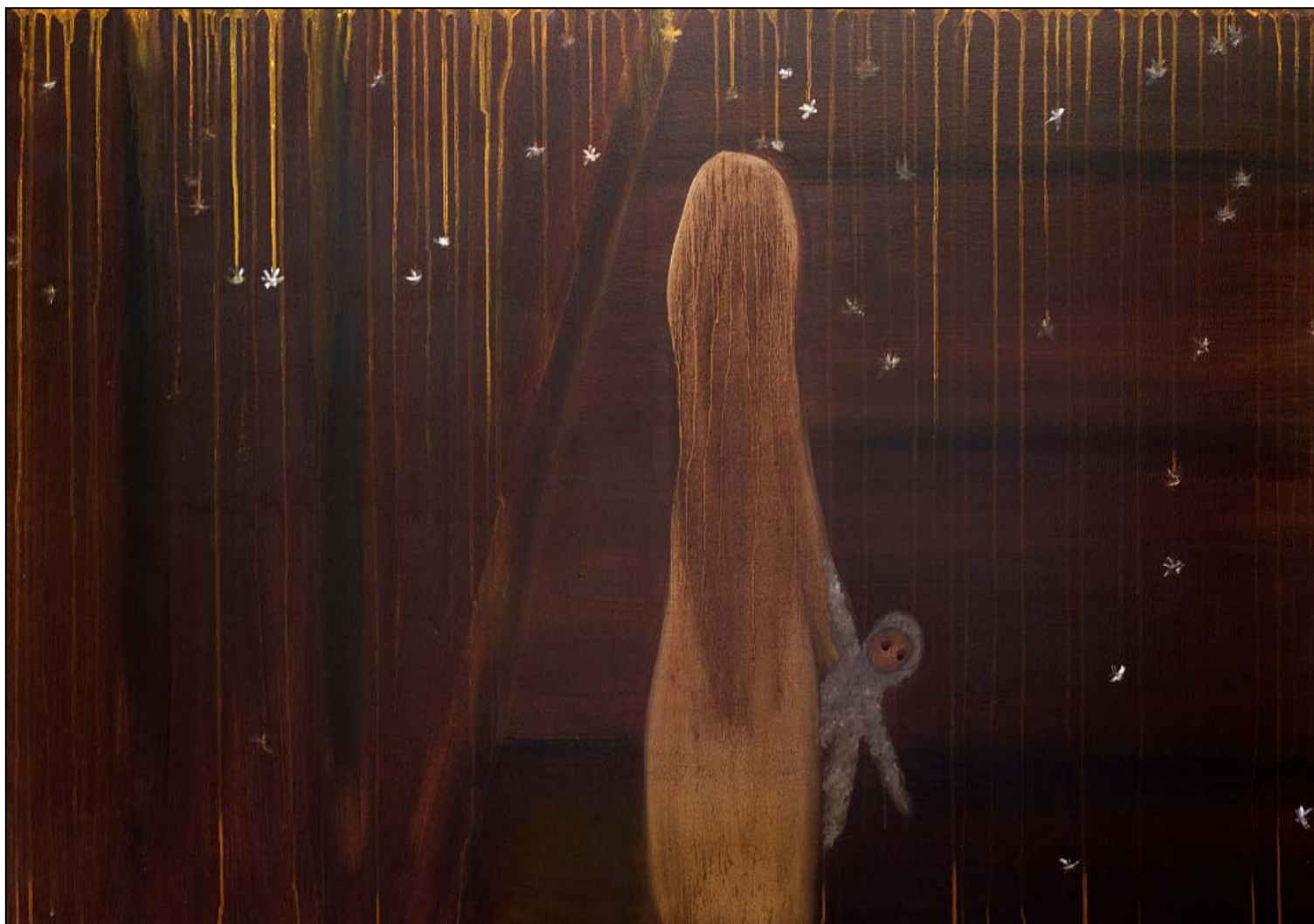

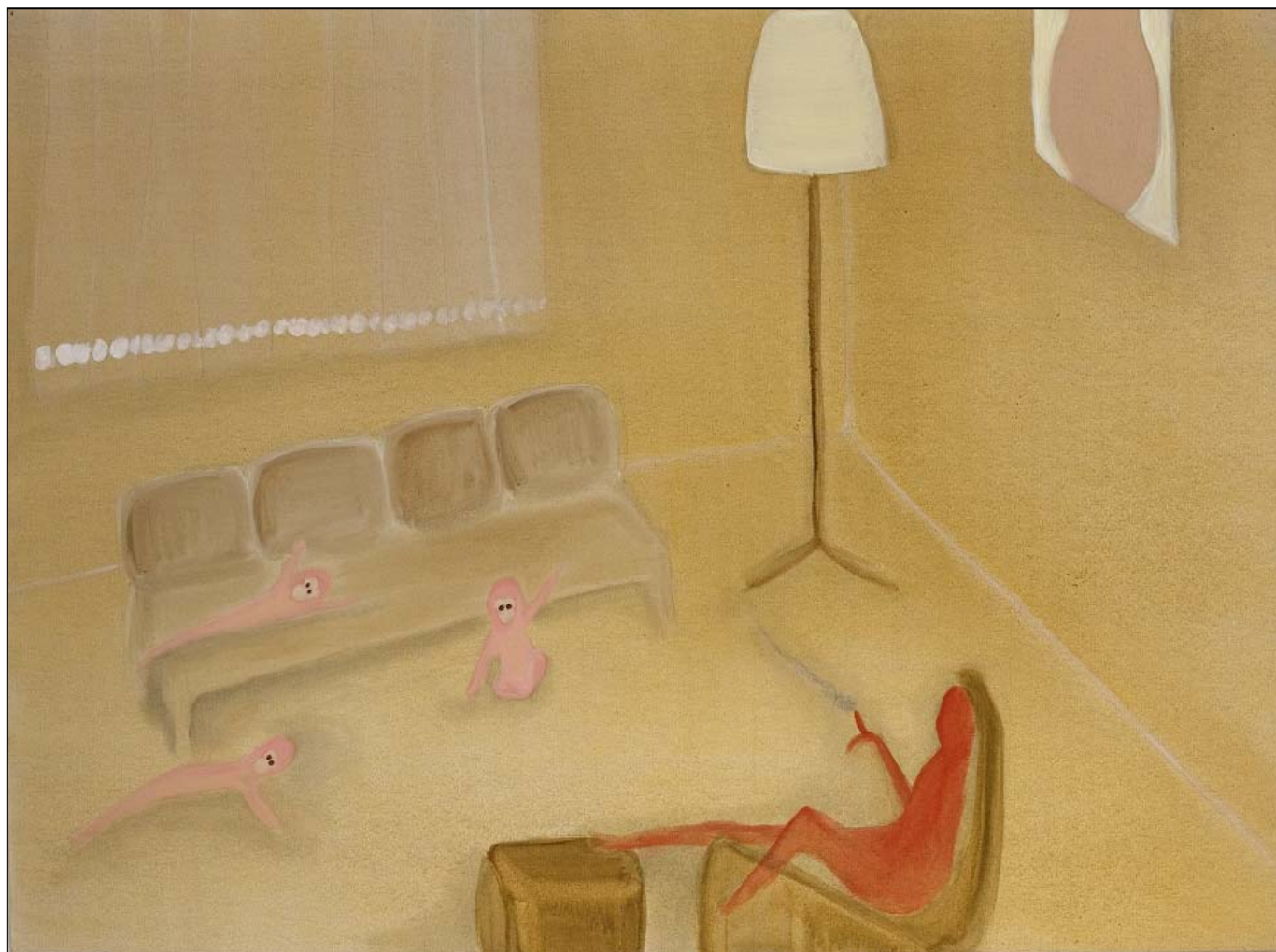
מסיבה, 2008, שמן על בד, 80x120 ס"מ
Party, 2008, oil on canvas, 80x120 cm

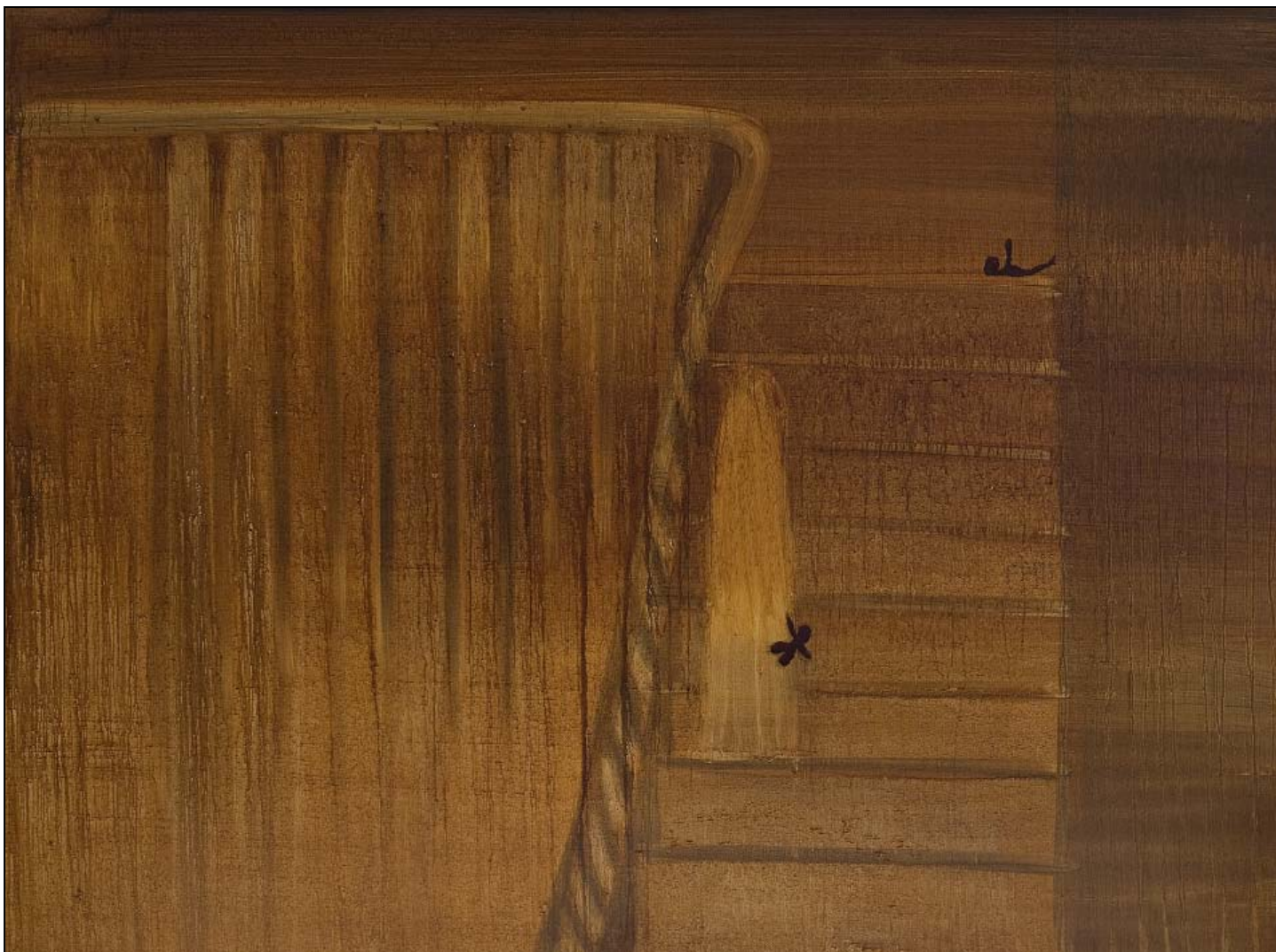
גשם, 2008, שמן על בד, 90x80 ס"מ
Rain, 2008, oil on canvas, 90x80 cm

So long, farewell, 2008, שמן וצבעי זכוכית על בד, 90x120 ס"מ
So long, farewell, 2008, oil and glass colors on canvas, 90x120 cm

שלושה קופים, 2008, שמן על בד, 90x120 ס"מ
Three monkeys, 2008, oil on canvas, 90x120 cm

מדרגות, 2008, שמן וצבעי זכוכית על בד, 90x120 ס"מ
Staircase, 2008, oil and glass colors on canvas, 90x120 cm